

ANTONI GAVALDÀ. Universitat Rovira i Virgili, Grup Ideologies i Societat a la Catalunya Contemporània (ISOCCAC)

EL ROL DELS SINDICATS AGRÍCOLES A LA GUERRA. LLUITA SINDICAL SOTERRADA (1936-1939)

Segons càlculs que ha subscrit la historiografia, el control aproximat dels sindicats agrícoles el 19 de juliol a Catalunya era: Lliga Catalana - Institut Agrícola Català de Sant Isidre en dominava el 40 %; ERC i UdR, un altre 40 %; CNT, el 15 %; UGT, el 3 %, i els sindicats agrícoles catòlics, un 2 %. El setembre del 1938, segons la CNT, en números rodons la influència als sindicats agrícoles era d'un 50 % per a la UdR, un 30 % la UGT i el PSUC, i un 20 % la CNT. La UdR va monopolitzar durant la guerra la cartera d'Agricultura (i en alguns moments la de Proveï-

Pau Padró, braç dret del conseller d'Agricultura en temps de guerra. Font: Arxiu Comarcal del Baix Penedès

ments). Això implicà una autoritat implícita sobre els sindicats agrícoles, molts decantats a tesis de la UdR en simbiosi amb el PSUC. Un segon eix de control amb els mateixos actors va ser la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya (FESAC), organisme que sorgí per relligar les produccions de compravenda de productes dels sindicats.

Les discrepàncies entre la UdR i la CNT pageses van ser constants. La voluntat d'un pacte per al camp per part de la CNT, no admès per la UdR ni per la UGT, provocà un trencament fort, visualitzat el dia de Nadal del 1936, data de la signatura fallida. A partir de llavors les relacions van ser tibants, amb retrets continus de la CNT dirigits a la UdR, dominadora de la legislació del DOG, que sempre va actuar d'esquena a la CNT, amb lleis acusades de ser sectàries i afavoridores només del segment pagès que defensava la UdR. Uns moments decebedors i de retrets a la premsa van ser les converses per fixar la normativa dels sindicats agrícoles. Si el novembre-desembre del 1936 les tesis de la CNT eren parcialment escoltades per la UdR, les coses canviaren en el curs del 1937. Quan la UdR va fer participar els representants polítics en temes de sindicats agrícoles, la distorsió s'accentuà. Una rèplica de la CNT, dura, es produí en el ple del Comitè Regional de Camperols de gener del 1937, per aprovar que s'acceptés el dictamen de participació dels confederals en els sindicats agrícoles; el mateix secretari del Comitè cenetista, Ramon Porté, se la va jugar, amb intent de dimissió inclosa, per aconseguir no trencar els ponts amb la UdR. Caldria recordar que el secretari provenia del món cooperatiu, i a més procliu a la línia trentista.

Alguns episodis de controvèrsia en temes crucials

És evident que la disputa ideològica en el terreny dels sindicats agrícoles va estar entre qui feia la llei, la UdR, i qui l'havia de complir, la CNT. La UGT tindria un paper marginal, de complement, amb molta entesa amb la UdR. La normativa per a la vida diària dels sindicats agrícoles va ser motiu de xoc. Vegem-ne dues mostres del 1936:

temes-2)

a) El decret de sindicació obligatòria de 27 d'agost (DOG 30). La mesura incloïa la sindicació de tots els pagesos i l'entrada obligatòria als rengles dels sindicats agrícoles. Cada població havia de tenir un sindicat agrícola i, en la població que en tingués dos, el d'esquerres seria l'únic. El pacte es materialitzà sense que la sectorial pagesa de la CNT hi participés, ja que encara no estava organitzada. Així, malgrat que la CNT denuncià constantment el decret, mai no aconseguí reconduir-lo, tot i la denúncia de l'entrada massiva de pagesos nouvinguts als sindicats, alguns d'ells propietaris i especuladors, que fins i tot agafaren poder en juntes.

b) La creació de la FESAC s'activà el 2 de desembre. Perseguia tenir sota control els productes dels sindicats agrícoles en compra i venda, i alhora –i aquí va raure el problema de fons– els productes dels sindicats agrícoles que crearen les mateixes col·lectivitats agrícoles. La denúncia de la CNT a aquest organisme de la FESAC se centrà en el fet que no ajudava com calia a les col·lectivitats amb els productes que necessitaven, o comprava productes de les col·lectivitats a preu de taxa, entre molts altres motius. Per això la FESAC seria acusada de partidista i sectària, i es denunciaria que els col·lectivistes i els sindicats de les col·lectivitats en sortien perjudicats.

El 1937 les topades van continuar. Vegem-ne tres exemples:

a) La creació del Consell d'Agricultura. El setmanari Campo, altaveu de la CNT pagesa, el 6 de març en defensava la necessitat, per no deixar en mans d'un sol home, el conseller Josep Calvet, la conselleria d'Agricultura. El 16 de juny (DOG 18) s'aprovà, i sobre el paper havia de ser el veritable pal de paller de l'organització agrària del país, ja que fixava un arbitratge en els conflictes que emanessin de la legislació.¹ El juliol el conseller nomenà Pau Padró Cañellas, de la UdR, president del Consell. Tanmateix, el decret de 17 d'agost (DOG 20) en modificà la composició, quan el Consell encara no era operatiu. Es capgirava l'acord d'incloure-hi només els sindicats amb representació agrària (la UdR, la CNT i la UGT) i es regulava que també hi entressin els partits (Acció Catalana Republicana, ERC i PSUC). El 8 de setembre es constituí. El mateix succeí amb la composició de les Juntes Municipals Agràries (JMA), organisme dependent del Consell d'Agricultura, en el qual participava el president del sindicat agrícola local com a vocal nat. Aquestes JMA van intervenir en temes conflictius: decidir si una persona era feixista o no, redistribució de terres, etc., amb unes atribucions que ultrapassaven la seva capacitat.

b) Tema electoral. El decret de 16 de juny (DOG 19) convocà eleccions als sindicats agrícoles el 25 de juliol, amb una

normativa rígida per a la presentació de candidatures. Es perseguia la renovació de les juntes, negant el vot i la possibilitat d'ocupar llocs de responsabilitat «a aquells elements que abans del 19 de juliol del 1936 s'haguessin demostrat com a contraris o desafectes a les organitzacions sindicals i polítiques que componen l'actual bloc antifeixista». La CNT, en el Consell d'Agricultura, no acceptà com s'havien

Ramon Porté, ja jubilat, dictant una conferència. Font: Antoni Gavaldà

de formar les juntes perquè volia una paritat de cada organització agrària. Els problemes que es generaren van ser variats. Els tres més repetits van ser:² l'anul·lació de l'elecció; la no presentació de cap llista, i les impugnacions no resoltes encara pel Consell d'Agricultura. A la CNT li va quedar el consol que, per les 200-300 impugnacions, les eleccions van quedar del tot diluïdes. Això comportà una repetició en molts sindicats el gener del 1938.

c) La naturalesa jurídica de les col·lectivitats. La normativa en el procés de legalització passà per tres moments clau: els decrets de 14 de juliol, 14 d'agost i 8 d'octubre, tots de 1937.³ Pel de 14 d'agost, s'establiren els tres sistemes de conreu: l'individual o familiar, en coparticipació o en col·lectivitat, amb la qual cosa es reconeixia el dret de les col·lectivitats de pagesos, i es garantia el dret de conreu i usdefruit. En el sistema col·lectiu hi havia les seccions de treball col·lectiu, que estaven integrades com una secció més dins dels sindicats agrícoles. En alguns sindicats, els components de les seccions van tenir problemes diversos: no estar censats i no poder votar; no rebre matèries com a socis normals que eren, o voler vendre separatament de les directrius del sindicat agrícola i no poder fer-ho. Pel decret de 8 d'octubre (DOG 13) les col·lectivitats passaren a ser entitats

legals, amb dret i jurisdicció pròpies. Així mateix, el procés de legalització seria lent, per tal com la Conselleria d'Agricultura, amb una ordre al DOG de 18 de febrer de 1938, va ampliar el termini concedit per decrets anteriors per presentar els estatuts fins a finals de mes de febrer.

Companys, assabentat de les disfuncions

La CNT pagesa, el 16 de febrer del 1938, explotà contra la política agrària i va trametre una carta al president de la Generalitat. La missiva va ser redactada en un to explicatiu, gens agre.⁵ Vegem-ne dos aspectes referits als sindicats. Un deia que tot i que la legislació catalana «era copiosa», n'hi hauria prou amb procedir a la derogació del decret de sindicació obligatòria i substituir-lo per un altre que, tot responent al mateix esperit, incorporés reformes que permetessin un desenvolupament normal dels sindicats agrícoles. Les raons pel canvi eren la mateixa denominació del decret, ja que s'hi deia que l'obligatorietat de la sindicació consistia que els pagesos –estiguessin o no sindicats– havien de dependre del sindicat agrícola cooperatiu oficial, el qual per aquest procediment es convertia en monopolitzador dels guanys que s'originaven amb la venda de la producció dels pagesos, tant si treballaven de forma individual com si s'organitzaven en col·lectivitzats. La denúncia deia que «se ha llegado a tal cúmulo de inmoralidades [que] se niega el derecho de asociarse a los sindicatos agrícolas cooperativos [...] a centenares de campesinos, a los cuales se les exige entregar su producción al sindicato [agrícola] oficial que les niega su ingreso como asociados, llegando incluso a la requisa de la producción de aquellos campesinos que, ante tamaña anomalía, han recabado su libertad de vender su producción al margen del sindicato que no quiere admitirlos en su seno».

Un segon plany era per la política econòmica de la FESAC, ja que no es podia fer cap transacció sense la seva autoritza-

ció, i se'n denunciava l'abús. Deia que «se llega a comprobar que [la FESAC], habiendo hecho la compra a los campesinos a los precios de tasa, cuando revenden el producto así adquirido, lo hacen a unos precios tan enormemente recargados, que implica una especulación tan excesiva, que podría envidiar el comerciante más reaccionario». En posaven exemples que ho avalaven. La CNT aprofitava per mostrar la desconfiança i la repulsió que sentien els pagesos –tots, deia, independentment de la sindical en què estiguessin enquadrats– envers els sindicats agrícoles i la FESAC. En paraules gruixudes, s'afegia que la FESAC donava preferència a uns o altres pagesos amb «la consiguiente irritación» dels desafavorits.

Aquesta tutela dels sindicats per part de la UdR no va ser mai acceptada per la CNT, i fins va motivar una crisi interna, dura, dels confederals, que esclatà el setembre de 1938. Ramon Porté es quedà sol defensant la participació dins dels sindicats agrícoles davant de la resta de membres del Comitè de la Federació Regional. El segon informe, signat per Ramon Oriol, Jaume Tuneu, Joan Arans, Lluís Capell, Camil Boldú, Pau Palau i Anton Bosch, era partidari de deixar de banda els sindicats agrícoles que no controlaven i «orientar a nuestros confederados hacia el control centralizado de toda la producción agrícola por la Federación de Industria». La qüestió, per Ramon Porté, era que mentre la CNT es resistia que la FESAC controlés els productes, s'acceptava que ho fessin la Direcció General de Proveïments i la Direcció General de Ramaderia del Ministeri d'Agricultura del govern de l'Estat, assenyalant que allò que volia el Ministeri era un èxit polític, cosa a la qual ell s'oposava. Escaldat, digué que s'havien de mesurar els passos perquè la Secció Econòmica i en definitiva la CNT no servissin d'instrument al Ministeri d'Agricultura per restar atribucions a la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat. Tanmateix la derrota, en tots els ordres, era a tocar. ■

Notes

NOTA. Aquest treball forma part del projecte «Los espacios y la memoria de la sociabilidad popular en la Catalunya contemporánea» (HAR2011-28123) del Pla Nacional I+D+I del Ministeri de Ciència i Innovació, dins del grup de recerca reconegut per part del Departament d'Innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya «Ideologies i societat a la Catalunya contemporània» (2014 SGR770).

1. ANC. Fons Generalitat de Catalunya. II República. Carpeta 147.3.
2. Acció Sindical, núm. 63 (16 desembre 1937), p. 1.
3. «A los trabajadores del campo todos: Las solicitudes y la redistribución de tierra de cultivo», Acció Sindical, núm. 61 (2 desembre 1937), p. 1 i 2.
4. FAL. Madrid. Archivo I.S.S.G. - Amsterdam. Rodet 237.